

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра публічного управління і проектного менеджменту**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ННІМП ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

9 вересня 2021 року, протокол № 7

Голова Вченої ради ННІМП ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

Т.Є. Рожнова

**ЦИФРОВИЙ РОЗВИТОК ТА ЕЛЕКТРОННА
ДЕМОКРАТІЯ**

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

(ОК9 – дисципліна циклу обов’язкових освітніх компонент)

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

Освітньо-професійна програма: Публічне управління та адміністрування

Київ 2021

Робоча програма навчальної дисципліни **«Цифровий розвиток та електронна демократія»** циклу обов'язкових освітніх компонент зі спеціальності складена відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми **«Публічне управління та адміністрування»**, спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»..

Автори-укладачі робочої програми

А.В. Шмагун, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління і проектного менеджменту;

О.А. Ковтун, кандидат наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління і проектного менеджменту.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри
публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 01 від 06 вересня 2021 р.)

Затверджено Вченою радою
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 7 від 09 вересня 2021 р.)

© Шмагун А.В., 2021 рік
© Ковтун О.А., 2021 рік
© ДЗВО «УМО», 2021 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідно до ECTS –5	Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування	заочна форма навчання
		Обов'язкова
		Рік підготовки
		2
Загальна кількість годин – 150	Освітньо-професійна програма: Публічне управління та адміністрування	Семестр
		4
		Лекції
		6
		Семінари, практичні
		6
		Самостійна робота
		138
		Форма контролю екзамен

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Метою викладання навчальної дисципліни «Цифровий розвиток та електронна демократія» є формування комплексу професійних компетентностей щодо цифрового розвитку та електронної демократії як суспільного ідеалу, електронної демократії як механізму політичної взаємодії, з використанням новітніх інформаційних і комунікаційних технологій задля покращення рівня й якості надання публічних послуг громадянам і подальшого інноваційного розвитку публічної сфери.

Основними завданнями дисципліни «Цифровий розвиток та електронна демократія» є:

формування сучасних теоретичних та практичних знань, умінь та навичок з цифрового розвитку та електронної демократії;

налагодження ефективних комунікацій з метою кращої підготовки до співробітництва та взаємодії в інформаційному суспільстві та суспільстві знань;

формування навичок самостійної роботи з традиційною літературою та джерелами в Інтернеті;

розвиток логічного та аналітичного мислення;

вироблення вміння застосовувати у професійній діяльності основних методів і принципів цифрового розвитку та електронної демократії;

придбання практичних навичок щодо створення відкритих публічних майданчиків, де громадяни зможуть гуртуватися з метою відстоювання своїх громадянських інтересів, відкривати нові канали для інформації, спілкування.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК03. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК03. Здатність організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, зокрема розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування.

СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

СК09. Здатність здійснювати наукову та дослідницьку діяльність у сфері публічного управління та адміністрування.

Програмні результати навчання:

РН04. Використовувати сучасні статистичні методи, моделі, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язання складних задач публічного управління та адміністрування.

РН05. Визначити пріоритетні напрями впровадження електронного урядування та розвитку електронної демократії.

Після вивчення дисципліни здобувачі повинні:

знати:

- організацію групових форм внутрішньоорганізаційної комунікації;
- категорійно-понятійний апарат проблематики інформаційного суспільства, е-урядування та е-демократії;
- загальні принципи, методи та моделі е-урядування, е-демократії;
- класифікацію, ієрархію та систему надання адміністративних послуг;
- нормативно-правові засади забезпечення розвитку інформаційного суспільства та е-демократії;
- сутність, значення та основні етапи формування електронного уряду та електронної демократії в Україні;
- основні принципи, напрями і механізми трансформації системи публічного управління в Україні у відповідності з вимогами інформаційного суспільства;
- організаційну систему управління впровадженням е-демократії в Україні;

уміти:

- оцінювати та аналізувати поточний стан е-демократії;
- застосовувати набуті навички в практичній діяльності щодо цифрового розвитку інформаційної політики;
- оцінювати стан ведення органами державної влади та місцевого самоврядування своїх електронних інформаційних ресурсів;

- використовувати найкращий зарубіжний та вітчизняний досвід у цій сфері;
- здійснювати комплексний аналіз рівня готовності органів державної влади та місцевого самоврядування до впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- організовувати обробку документації з метою здійснення інформаційного забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування, установ або організацій засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- застосовувати комунікаційні та інформаційні технології в процесі підготовки, прийняття та впровадження управлінських рішень.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Блок 1. Сутність та інструменти електронної демократії

Тема 1. Інструменти електронної демократії (електронні звернення, електронні петиції, електронне голосування, електронні консультації щодо політики та законодавства).

Ключова характеристика е-демократії. Основні переваги е-демократії як форми реалізації демократичних процедур. Доступ та використання мережі Інтернет. Використання інструменту електронної демократії «Е-звернення». Використання інструменту електронної демократії «Е-петиції». Використання інструменту електронної демократії «Е-консультації». Використання інструменту електронної демократії «Бюджет участі (громадський бюджет)». Використання інших інструментів електронної демократії. Наявність в установі нормативних актів для забезпечення механізму використання інструментів електронної демократії.

Тема 2. Сутність та складові інформаційно-аналітичного супроводу публічного управління та адміністрування. Організаційні технології підтримки публічного управління

Інформаційна складова державної політики та управління. Інформаційне забезпечення вищих органів державної влади та електронне врядування. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Інформаційно-аналітичне забезпечення органів виконавчої влади в контексті проблем державного управління. Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень у діяльності органів державної влади.

Блок 2. Державна політика щодо цифрового розвитку.

Тема 3. Мета, основні цілі та завдання цифрового розвитку та електронної демократії в Україні. Розвиток цифрової економіки та суспільства (основні цілі та напрями цифрового розвитку, принципи цифровізації).

Інструменти електронного залучення. Чинники електронного залучення. Дві сучасні концепції е-уряду та е-демократії. Цілі е-демократії як цілі ефективного управління. Сектори е-демократії: електронний парламент, електронне законодавство, електронне правосуддя, а також інструменти, зокрема: електронне посередництво, електронну ініціативу, електронні вибори, електронний референдум, електронне голосування, електронні консультації, електронні звернення, електронну агітацію, електронний підрахунок голосів та електронні опитування. Етапи підготовки та проведення е-референдумів, е-ініціатив, е-зібрань та е-з'їздів. Вимоги до е-голосування. Вимоги щодо кількості підписів під е-петицією. Розвиток цифрової економіки та суспільства. Основні цілі та напрями цифрового розвитку, принципи цифровізації.

Тема 4. Законодавче забезпечення розвитку електронного урядування. Нормативно-правові засади надання електронних адміністративних послуг.

Електронне урядування в Україні як новий об'єкт правового регулювання. Особливості регулювання електронного урядування в нормативно-правових актах України. Нормативно-правові акти питань використання технологій електронного урядування. Стандарти та регламенти для технологій електронного урядування. Правова регламентація діяльності публічної адміністрації з надання електронних послуг. Характеристика адміністративних процедур надання електронних послуг публічною адміністрацією України.

Тема 5. Цифрові стратегії та інтеграція до єдиного цифрового ринку ЄС. Формування і розвиток цифрових навичок та цифрових компетентностей в суспільстві. Формування стратегії впровадження інструментів електронної демократії. Технології електронного урядування.

Розробка та прийняття національної стратегії «Цифрова держава 2025» та відповідних нормативно-правових актів на її виконання, які мають співвідноситися з пріоритетами «European Commission Digital Strategy», а саме Закони України: «Про всеукраїнський референдум», «Про місцевий референдум», «Про громадський бюджет»; «Про публічні консультації», «Про відсоткову філантропію», «Про народну правотворчу ініціативу», «Про електронні петиції»; «Про відкликання депутатів», «Про розумні міста та території», «Про Всеукраїнський громадський бюджет», нові редакції Законів України «Про місцеве самоврядування», «Про звернення громадян», «Про електронне голосування».

Впровадження та використання інформаційних ресурсів та електронних послуг, інструментів електронної демократії та електронного урядування. Доступ громадян до якісних та зручних публічних послуг у галузі освіти, охорони здоров'я тощо.

Створення інформаційних ресурсів для електронних послуг органів місцевого самоврядування. Інтеграція громади в інформаційний простір та сучасна система управління розвитком громади. Активна участь громадян у прийнятті та оцінюванні управлінських рішень обговорень проєктів документів, бюджету участі, формування е-майданчиків тощо.

Вільний доступ людей та бізнесу до е-сервісів у галузі освіти, охорони здоров'я, ЖКГ тощо. Безпаперовий розгляд звернень громадян та електронний документообіг в органах місцевого самоврядування. Робота реєстру громади та інтеграція з державними електронними ресурсами.

Комплексна система освіти з використанням новітніх технологій: використання хмарних сервісів для дистанційного навчання, підвищення кваліфікації працівників місцевого самоврядування та населення; робота з онлайн сервісами, вебінарами, інфографікою та іншими електронними послугами, пошуковими системами тощо.

Блок 3. Технології підтримки цифрових комунікацій публічних службовців.

Тема 6. Цифрові технології підтримки співпраці публічних службовців.

Класифікація електронних інформаційних ресурсів. Організаційна структура електронних інформаційних ресурсів. Електронні інформаційні ресурси органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Національний депозитарій електронних інформаційних ресурсів. Нормативно-правова база з питань електронних інформаційних ресурсів.

Основні підходи та моделі до побудови електронного уряду. Архітектура електронного уряду. Елементи електронного уряду. Портали – основна інформаційно-

технологічна форма організації комунікацій в електронному урядуванні. Портали органів публічної адміністрації: актуалізація, контент, інтерфейс, дизайн. Геоінформаційні системи в електронному урядуванні.

Електронна участь громадян у процесі прийняття державних рішень. Зарубіжний досвід розвитку електронної демократії. Особливості побудови порталів органів влади в світі. Розроблення та реалізація електронних послуг і регламентів у контексті електронного урядування. Мережева інфраструктура е-уряду країн Євросоюзу. Досвід країн – членів Європейського Союзу в наданні електронних публічних послуг. Досвід інших країн у впровадженні електронних публічних послуг (США, Канади, Китаю, Польщі тощо).

Класифікація електронних інформаційних ресурсів. Організаційна структура електронних інформаційних ресурсів. Електронні інформаційні ресурси органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Національний депозитарій електронних інформаційних ресурсів.

Тема 7. Поняття та основні характеристики електронних послуг. Надання державних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Сутність та конкретний зміст значення електронної державної послуги та її регламенти. Нормативно-правове забезпечення впровадження електронних державних послуг в Україні; основні моделі й принципи впровадження електронних державних послуг. Основні підходи до запровадження електронних державних послуг у зарубіжних країнах. Сутність та конкретний зміст значення порталу та його формат і регламент.

Нормативно-правове забезпечення впровадження порталів державних органів влади в Україні; розроблення напрямів ефективного впровадження електронних державних послуг; проведення аналізу та розроблення інформаційно-технологічної моделі реалізації електронних державних послуг та регламентів у контексті «життєвих епізодів» та «бізнес-ситуацій»; визначення та аналіз проблем упровадження електронних державних послуг у своїй установі; творчого застосування зарубіжного досвіду електронного урядування та адаптації його для запровадження в Україні; розв'язання проблем упровадження електронних державних послуг у систему державного управління України; проектування, упровадження електронних державних послуг на різних рівнях державного управління; розроблення інформаційно-технологічної моделі порталів державних органів влади та регламентів у контексті «суспільні послуги», «взаємодії підрозділів» та «взаємодії із бізнес-представниками»; здійснення контролю на основі постійного моніторингу й оцінювання стану розвитку інформаційного суспільства; розроблення заходів та алгоритмів упровадження електронних державних послуг на різних рівнях державного управління; визначення тенденції розвитку ринку електронних державних послуг в Україні з урахуванням впливу національних та глобальних чинників оцінювання електронної готовності своєї установи до впровадження тих чи інших елементів електронних державних послуг.

Тема 8. Центральні органи виконавчої влади, відповідальні за формування та реалізацію політики впровадження електронного урядування. Електронний парламент в Україні та світі.

Сутність та інструменти електронної демократії. Основні етапи розвитку електронної демократії. Концепція розвитку електронної демократії в Україні. Інструменти електронної демократії: електронні петиції, електронні звернення, електронні

консультування, електронне голосування, бюджети участі. Вплив мережевої війни та COVID-19 на інструменти електронної демократії.

Основні проблеми та загрози при впровадженні електронної демократії. Основні принципи та вимоги до проведення е-консультацій. Електронне голосування: сутність, види та загрози. Закон України «Про звернення громадян». Електронний парламент. Впровадження електронного урядування. Сутність електронного урядування. Концепція розвитку електронного урядування в Україні. Основні етапи впровадження електронного урядування. Нормативно-правове забезпечення розвитку електронного урядування. Основні проблеми та загрози при впровадженні електронного урядування. Різновиди електронного урядування: мобільне урядування, цифрове урядування, розумне урядування.

Блок 4. Розвиток інформаційного суспільства та електронного урядування.

Тема 9. Індекс розвитку електронного урядування. Індекс електронної участі.

Індекс розвитку електронного урядування в звітах ООН з розвитку електронного урядування та його складові. Електронні послуги. Сутність електронних послуг. Фази зрілості електронних послуг. Урядові портали надання електронних послуг та інші канали отримання електронних послуг. Нормативно-правові засади надання електронних адміністративних послуг в Україні. Система електронної взаємодії «Трембіта». ДІЯ: сутність, основні напрями, проблеми та виклики. Основні виклики та загрози при наданні електронних послуг.

Тема 10. Інформаційна безпека в електронному урядуванні

Державна політика інформаційної безпеки. Нормативно-правова база з питань інформаційної безпеки та захисту інформації. Категорійно-понятійний апарат з питань інформаційної безпеки та захисту інформації. Загрози особі, суспільству та державі, обумовлені впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, електронного урядування. Основні принципи та задачі захисту інформації в електронному урядуванні.

Пріоритетні напрями забезпечення захисту інформації в електронному урядуванні. Функції та завдання системи захисту інформації в електронному урядуванні, її основних суб'єктів. Технології захисту інформації. Національна система конфіденційного зв'язку: призначення, основні завдання, стан впровадження. Електронне урядування в умовах криз, надзвичайних ситуацій, особливого періоду. Досвід забезпечення інформаційної безпеки країн ЄС в умовах впровадження новітніх інформаційних технологій.

Блок 5. Впровадження електронного урядування на місцевому рівні в Україні.

Тема 11. Формування інформаційного суспільства та програми інформатизації територіальних громад. Діджиталізація в територіальних громадах: громада в смартфоні

Цифровізація в Україні: галузевий аспект. Вплив цифровізації на соціальну сферу. Розвиток цифрової трансформації в Україні як умова забезпечення муніципальних прав і свобод. Вплив процесів діджиталізації на забезпечення соціальних гарантій в об'єднаній територіальній громаді. Додаток «Дія». Сервіс «Місцеві петиції» на платформі електронної

демократії e-dem.ua. Сервіс «Громадський бюджет». Сервіс «Відкрите місто». Сервіс «Консультації з громадськістю».

Тема 12. Електронна партисипація: інформаційні технології залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень.

Публічна партисипація як елемент належного урядування. Належне урядування. Типологія розвитку партисипації. Громадська та публічна партисипація. Окремі практики та інструменти партисипації. Публічні консультації. Основні засади ефективної комунікації.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Блок 1. Сутність та інструменти електронної демократії						
Тема 1. Інструменти електронної демократії (електронні звернення, електронні петиції, електронне голосування, електронні консультації щодо політики та законодавства).	10	1				9
Тема 2. Сутність та складові інформаційно-аналітичного супроводу публічного управління та адміністрування. Організаційні технології підтримки публічного управління.	10	1				9
Блок 2. Державна політика щодо цифрового розвитку.						
Тема 3. Мета, основні цілі та завдання цифрового розвитку та електронної демократії в Україні. Розвиток цифрової економіки та суспільства (основні цілі та напрями цифрового розвитку, принципи цифровізації).	10	1				9
Тема 4. Законодавче забезпечення розвитку електронного урядування. Нормативно-правові засади надання електронних адміністративних послуг.	10					10
Тема 5. Цифрові стратегії та інтеграція до єдиного цифрового ринку ЄС. Формування і розвиток цифрових навичок та цифрових компетентностей в суспільстві. Формування стратегії впровадження інструментів	12	1				11

електронної демократії. Технології електронного урядування.						
Блок 3. Технології підтримки цифрових комунікацій публічних службовців.						
Тема 6. Цифрові технології підтримки співпраці публічних службовців.	16	1				15
Тема 7. Поняття та основні характеристики електронних послуг. Надання державних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.	16	1	1			14
Тема 8. Центральні органи виконавчої влади, відповідальні за формування та реалізацію політики впровадження електронного урядування. Електронний парламент в Україні та світі.	12		1			13
Блок 4. Розвиток інформаційного суспільства та електронного урядування.						
Тема 9. Індекс розвитку електронного урядування. Індекс електронної участі.	10		1			9
Тема 10. Інформаційна безпека в електронному урядуванні	12		1			11
Блок 5. Впровадження електронного урядування на місцевому рівні в Україні.						
Тема 11. Формування інформаційного суспільства та програми інформатизації територіальних громад. Діджиталізація в територіальних громадах: громада в смартфоні.	16		1			15
Тема 12. Електронна партисипація: інформаційні технології залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень.	16		1			15
РАЗОМ:	150	6	6			138

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інструменти електронної демократії (електронні звернення, електронні петиції, електронне голосування, електронні консультації щодо політики та законодавства).	1
2	Сутність та складові інформаційно-аналітичного супроводу публічного управління та адміністрування. Організаційні технології підтримки публічного управління.	1
3	Мета, основні цілі та завдання цифрового розвитку та електронної демократії в Україні. Розвиток цифрової економіки та суспільства (основні цілі та напрями цифрового розвитку, принципи цифровізації).	1
4	Цифрові стратегії та інтеграція до єдиного цифрового ринку ЄС. Формування і розвиток цифрових навичок та цифрових компетентностей в суспільстві. Формування стратегії впровадження інструментів електронної демократії. Технології електронного урядування.	1
5	Цифрові технології підтримки співпраці публічних службовців.	1
6	Поняття та основні характеристики електронних послуг. Надання державних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.	1
	Всього	6

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1.

Інструменти електронної демократії (електронні звернення, електронні петиції, електронне голосування, електронні консультації щодо політики та законодавства).

Ключова характеристика е-демократії. Основні переваги е-демократії як форми реалізації демократичних процедур. Доступ та використання мережі Інтернет. Використання інструменту електронної демократії "Е-звернення". Використання інструменту електронної демократії "Е-петиції". Використання інструменту електронної демократії "Е-консультації". Використання інструменту електронної демократії "Бюджет участі (громадський бюджет)". Використання інших інструментів електронної демократії. Наявність в установі нормативних актів для забезпечення механізму використання інструментів електронної демократії.

Тема 2.

Сутність та складові інформаційно-аналітичного супроводу публічного управління та адміністрування. Організаційні технології підтримки публічного управління

Інформаційна складова державної політики та управління. Інформаційне забезпечення вищих органів державної влади та електронне урядування. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Інформаційно-аналітичне забезпечення органів виконавчої влади в контексті проблем державного управління. Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень у діяльності органів державної влади.

Тема 3.

Мета, основні цілі та завдання цифрового розвитку та електронної демократії в Україні. Розвиток цифрової економіки та суспільства (основні цілі та напрями цифрового розвитку, принципи цифровізації).

Інструменти електронного залучення. Чинники електронного залучення. Дві сучасні концепції е-уряду та е-демократії. Цілі е-демократії як цілі ефективного управління. Сектори е-демократії: електронний парламент, електронне законодавство, електронне правосуддя, а також інструменти, зокрема: електронне посередництво, електронну ініціативу, електронні вибори, електронний референдум, електронне голосування, електронні консультації, електронні звернення, електронну агітацію, електронний підрахунок голосів та електронні опитування. Етапи підготовки та проведення е-референдумів, е-ініціатив, е-зібрань та е-з'їздів. Вимоги до е-голосування. Вимоги щодо кількості підписів під е-петицією. Розвиток цифрової економіки та суспільства. Основні цілі та напрями цифрового розвитку, принципи цифровізації.

Тема 4.

Цифрові стратегії та інтеграція до єдиного цифрового ринку ЄС. Формування і розвиток цифрових навичок та цифрових компетентностей в суспільстві. Формування стратегії впровадження інструментів електронної демократії. Технології електронного урядування.

Розробка та прийняття національної стратегії «Цифрова держава 2025» та відповідних нормативно-правових актів на її виконання, які мають співвідноситися з пріоритетами «European Commission Digital Strategy».

Впровадження та використання інформаційних ресурсів та електронних послуг, інструментів електронної демократії та електронного урядування. Доступ громадян до якісних та зручних публічних послуг у галузі освіти, охорони здоров'я тощо.

Створення інформаційних ресурсів для електронних послуг органів місцевого самоврядування. Інтеграція громади в інформаційний простір та сучасна система управління розвитком громади. Активна участь громадян у прийнятті та оцінюванні управлінських рішень обговорень проєктів документів, бюджету участі, формування е-майданчиків тощо.

Вільний доступ людей та бізнесу до е-сервісів у галузі освіти, охорони здоров'я, ЖКГ тощо. Безпаперовий розгляд звернень громадян та електронний документообіг в органах місцевого самоврядування. Робота реєстру громади та інтеграція з державними електронними ресурсами.

Комплексна система освіти з використанням новітніх технологій: використання хмарних сервісів для дистанційного навчання, підвищення кваліфікації працівників місцевого самоврядування та населення; робота з онлайн сервісами, вебінарами, інфографікою та іншими електронними послугами, пошуковими системами тощо.

Тема 5.

Цифрові технології підтримки співпраці публічних службовців.

Класифікація електронних інформаційних ресурсів. Організаційна структура електронних інформаційних ресурсів. Електронні інформаційні ресурси органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Національний депозитарій електронних інформаційних ресурсів. Нормативно- правова база з питань електронних інформаційних ресурсів. Основні підходи та моделі до побудови електронного уряду. Архітектура електронного уряду. Елементи електронного уряду. Портали – основна інформаційно-технологічна форма організації комунікацій в електронному урядуванні. Портали органів публічної адміністрації: актуалізація, контент, інтерфейс, дизайн. Геоінформаційні системи в електронному урядуванні. Електронна участь громадян у процесі прийняття державних рішень. Зарубіжний досвід розвитку електронної демократії. Особливості побудови

порталів органів влади в світі. Розроблення та реалізація електронних послуг і регламентів у контексті електронного урядування. Мережева інфраструктура е-уряду країн Євросоюзу. Досвід країн – членів Європейського Союзу в наданні електронних публічних послуг. Досвід інших країн у впровадженні електронних публічних послуг (США, Канади, Китаю, Польщі тощо). Класифікація електронних інформаційних ресурсів. Організаційна структура електронних інформаційних ресурсів. Електронні інформаційні ресурси органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Національний депозитарій електронних інформаційних ресурсів.

Тема 6.

Поняття та основні характеристики електронних послуг. Надання державних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Сутність та конкретний зміст значення електронної державної послуги та її регламенти. Нормативно-правове забезпечення впровадження електронних державних послуг в Україні; основні моделі й принципи впровадження електронних державних послуг. Основні підходи до запровадження електронних державних послуг у зарубіжних країнах. Сутність та конкретний зміст значення порталу та його формат і регламент. Нормативно-правове забезпечення впровадження порталів державних органів влади в Україні; основні підходи до впровадження інформаційних послуг у зарубіжних країнах; розроблення напрямів ефективного впровадження електронних державних послуг; проведення аналізу та розроблення інформаційно-технологічної моделі реалізації електронних державних послуг та регламентів у контексті “життєвих епізодів” та “бізнес-ситуацій”; визначення та аналіз проблем упровадження електронних державних послуг у своїй установі; творчого застосування зарубіжного досвіду електронного урядування та адаптації його для запровадження в Україні; розв’язання проблем упровадження електронних державних послуг у систему державного управління України; проектування, упровадження електронних державних послуг на різних рівнях державного управління; розроблення інформаційно-технологічної моделі порталів державних органів влади та регламентів у контексті “суспільні послуги”, “взаємодії підрозділів” та “взаємодії із бізнес-представниками”; здійснення контролю на основі постійного моніторингу й оцінювання стану розвитку інформаційного суспільства; розроблення заходів та алгоритмів упровадження електронних державних послуг на різних рівнях державного управління; визначення тенденції розвитку ринку електронних державних послуг в Україні з урахуванням впливу національних та глобальних чинників оцінювання електронної готовності своєї установи до впровадження тих чи інших елементів електронних державних послуг.

6. ТЕМИ ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ/ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські/практичні заняття мають на меті розвиток вміння працювати з науковою та методичною літературою; користуватися публічними е-сервісами та платформами, інструментами електронної демократії; оволодіти практичними навичками користування сучасними технологіями та сервісами, мобільними додатками; готувати заходи в е-форматі; формулювати та відстоювати свою позицію, брати активну участь у дискусії.

№ з/п	Теми практичних занять	Зміст практичних занять	Форма контролю	Кіл. год.
1	Поняття та основні характеристики електронних послуг. Надання державних послуг з використанням сучасних інформаційно-	1. Визначення та аналіз проблем упровадження електронних державних послуг у своїй установі (за місцем роботи). 2. Застосування зарубіжного досвіду електронного урядування та можливості адаптації його для запровадження в Україні (на прикладі країн ЄС	Оцінювання виступів із реферативними повідомленнями та участі у групових дискусіях.	1

	комунікаційних технологій.	або за власним вибором). 3. Проблеми запровадження інформаційно-технологічної моделі порталів державних органів влади та регламентів у контексті «суспільні послуги», «взаємодії підрозділів» та «взаємодії із бізнес-представниками». 4. Розроблення заходів та алгоритмів запровадження електронних державних послуг на різних рівнях державного управління (наприкладі державних органів влади, органів місцевого самоврядування, ТГ тощо). 5. Визначення тенденцій розвитку ринку електронних державних послуг в Україні з урахуванням впливу національних та глобальних чинників оцінювання електронної готовності певної установи до впровадження тих чи інших елементів електронних державних послуг (наприкладі за власним вибором).		
2	Центральні органи виконавчої влади, відповідальні за формування та реалізацію політики впровадження електронного урядування. Електронний парламент в Україні та світі.	1. Сутність та інструменти електронної демократії. 2. Сутність електронної демократії. Основні етапи розвитку електронної демократії. 3. Концепція розвитку електронної демократії в Україні. 4. Інструменти електронної демократії: електронні петиції, електронні звернення, електронні консультування, електронне голосування, бюджети участі.	Оцінювання результатів роботи в групах та виконання ситуаційних завдань.	1
3	Індекс розвитку електронного урядування. Індекс електронної участі	1. Індекс розвитку електронного урядування в звітах ООН з розвитку електронного урядування та його складові. 2. Аналіз діючих урядових порталів надання електронних послуг та інших каналів отримання електронних послуг. 3. Робота в системі електронної взаємодії «Трембіта». 4. Додаток ДІЯ: сутність, основні напрями, проблеми та виклики.	Оцінювання результатів роботи в групах та виконання ситуаційних завдань.	1
4	Інформаційна безпека в електронному урядуванні	1. Аналіз державної політики інформаційної безпеки. 2. Пріоритетні напрями забезпечення захисту інформації в електронному урядуванні. 3. Аналіз сучасних вітчизняних та зарубіжних технологій захисту інформації. 4. Електронне урядування в умовах криз. 5. Можливості імплементації досвіду забезпечення інформаційної безпеки країн ЄС в умовах впровадження новітніх інформаційних технологій.	Оцінювання виступів із реферативними повідомленнями та участі у групових дискусіях.	1
5	Формування інформаційного суспільства та програми інформатизації територіальних громад. Діджиталізація в територіальних громадах: громада в смартфоні	1. Розвиток цифрової трансформації в Україні як умова забезпечення муніципальних прав і свобод. 2. Вплив процесів діджиталізації на забезпечення соціальних гарантій в об'єднаній територіальній громаді. 3. Аналіз сервісу «Місцеві петиції» на платформі електронної демократії e-dem.ua. 4. Технології використання сервісів «Громадський бюджет», «Відкрите місто», «Консультації з громадськістю».	Оцінювання результатів роботи в групах та виконання ситуаційних завдань.	1
6	Електронна партисипація: інформаційні технології залучення громадян до процесу прийняття	1. Публічна партисипація як елемент належного урядування. 2. Типологія розвитку партисипації. 3. Належне урядування. 4. Громадська та публічна партисипація.	Оцінювання результатів роботи в групах та виконання ситуаційних завдань	1

	управлінських рішень	5. Аналіз існуючих вітчизняних та зарубіжних практик, інструментів партисипації		
Разом				6

Готуючись до семінарського заняття, здобувач вищої освіти повинен покладатися на зміст дисципліни, засвоїти відповідний обсяг матеріалу, використовуючи методичні матеріали, рекомендовану, довідкову та навчальну літературу до тем семінарських занять.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інструменти електронної демократії (електронні звернення, електронні петиції, електронне голосування, електронні консультації щодо політики та законодавства).	9
2	Сутність та складові інформаційно-аналітичного супроводу публічного управління та адміністрування. Організаційні технології підтримки публічного управління.	9
3	Мета, основні цілі та завдання цифрового розвитку та електронної демократії в Україні. Розвиток цифрової економіки та суспільства (основні цілі та напрями цифрового розвитку, принципи цифровізації).	9
4	Законодавче забезпечення розвитку електронного урядування. Нормативно-правові засади надання електронних адміністративних послуг.	10
5	Цифрові стратегії та інтеграція до єдиного цифрового ринку ЄС. Формування і розвиток цифрових навичок та цифрових компетентностей в суспільстві. Формування стратегії впровадження інструментів електронної демократії. Технології електронного урядування.	11
6	Цифрові технології підтримки співпраці публічних службовців.	15
7	Поняття та основні характеристики електронних послуг. Надання державних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.	14
8	Центральні органи виконавчої влади, відповідальні за формування та реалізацію політики впровадження електронного урядування. Електронний парламент в Україні та світі.	13
9	Індекс розвитку електронного урядування. Індекс електронної участі.	9
10	Інформаційна безпека в електронному урядуванні	11
11	Формування інформаційного суспільства та програми інформатизації територіальних громад. Диджиталізація в територіальних громадах: громада в смартфоні.	15
12	Електронна партисипація: інформаційні технології залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень.	15
	Всього	138

8. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з (за вибором здобувача):

- 1) підготовки письмової роботи та її презентації,
- 2) підготовки тез доповідей на науково-практичну конференцію за тематикою Дисципліни та їх презентації.

Основні вимоги: критичний та креативний аналіз проблеми, для якого необхідним є порівняння існуючих щодо проблеми точок зору та обґрунтування власної позиції.

Технічні вимоги: реферат: обсяг - до 20 стор., есе: обсяг - до 10 стор., Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1, не менше ніж 5 позицій у списку літератури, коректне оформлення посилань, презентація - до 15 слайдів.

Тематика письмових робіт

1. Вступ до електронної демократії.
2. Громадські бюджети участі.
3. Державна політика інформаційної безпеки. Нормативно-правова база з питань інформаційної безпеки та захисту інформації.
4. Електронна демократія на місцевому рівні.
5. Електронна демократія та загрози в умовах мережевої війни.
6. Електронна демократія як атрибут захисту громадянами своїх інтересів і визначених форм співпраці з державою за допомогою технологій електронного урядування.
7. Електронна пошта для державних службовців. Електронні архіви та управління документами. Національні облікові системи (реєстри, кадастри та ін.).
8. Електронна участь: основні моделі.
9. Електронне міністерство, електронний регіон, електронне місто, електронна установа тощо. Центри колективного доступу громадян, електронні приймальні. Інтернет як основа електронного урядування.
10. Електронний документообіг (ЕДО). Категорійно-понятійний апарат з питань електронного документообігу.
11. Електронний парламент.
12. Електронні інформаційні ресурси органів державної влади та органів місцевого самоврядування.
13. Елементарні та композитні адміністративні послуги.
14. Загрози особі, суспільству та державі, обумовлені впровадженням інформаційно- комунікаційних технологій, зокрема, електронного урядування.
15. Зарубіжний досвід впровадження електронної демократії.
16. Класична модель е-урядування.
17. Командний проєкт.
18. Критерії оцінювання якості та стандартів надання адміністративних послуг в Україні та в країнах Європейського союзу.
19. Міжнародний досвід та етапи запровадження е-уряду. Нормативно-правові передумови формування цілісного проєкту щодо розвитку системи е-урядування в Україні.
20. Моделі електронного урядування. Головні умови успішного впровадження е-урядування: політичні, організаційні, техніко-технологічні, нормативно-правові, фінансово-економічні. Кадрові аспекти впровадження та функціонування електронного урядування.
21. Модель надання державних послуг громадянам електронними каналами.
22. Національний депозитарій електронних інформаційних ресурсів.

23. Національні програми реформ як складові розбудови сучасної національної системи е-урядування. Основні напрями аналізу державної політики розбудови системи е-урядування.
24. Нормативно-правова база з питань електронних інформаційних ресурсів.
25. Нормативно-правова база з питань інформаційно-аналітичного забезпечення органів публічної влади, зокрема з питань формування та реалізації державної політики розвитку інформаційного суспільства та е-урядування. .
26. Нормативно-правове забезпечення електронного урядування. Система законодавчих актів з електронного урядування.
27. Нормативно-правове забезпечення розвитку електронної демократії.
28. Основні етапи розвитку електронної демократії.
29. Основні ознаки адміністративних послуг, принципи надання та види адміністративних послуг та їх класифікація.
30. Основні принципи та задачі захисту інформації в електронному урядуванні.
31. Основні проблеми становлення єдиного національного інформаційного простору та його інтеграції в світовий інформаційний простір. Класифікація електронних інформаційних ресурсів.
32. Пілотний проект як інструмент зменшення рівня ризику. Досвід впровадження пілотного проекту е-урядування в Україні.
33. Портали – основна інформаційно-технологічна форма організації комунікацій в електронному урядуванні.
34. Пріоритетні напрями забезпечення захисту інформації в електронному
35. Пріоритетні напрями розвитку електронних консультацій з громадянами.
36. Проект закону України про адміністративні послуги.
37. Проекти «Електронне село», «Електронне місто», «Електронний регіон», «Прозорий офіс» тощо. Поняття, мета, основні завдання та результати впровадження інформаційної системи «Електронний уряд».
38. Системний підхід, системний аналіз та системне мислення. Стан системи інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління і місцевого самоврядування. Інформаційні ресурси. Категорійно-понятійний апарат з питань електронних інформаційних ресурсів.
39. Стан та перспективи розвитку Національної системи ЕЦП. Нормативно-правова база з питань ЕЦП.
40. Стан та тенденції розвитку телекомунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем в Україні.
41. Телекомунікаційні та інформаційно-комунікаційні системи. Категорійно-понятійний апарат з питань телекомунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем.
42. Цифрова грамотність як елемент інформаційного суспільства.
43. Цифрова демократія та інформаційно-комунікаційні процеси.
44. Цифровий контент.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Дисципліна передбачає навчання із застосуванням наступних методів: метод наукового пізнання, метод критичного аналізу, методи оцінки і синтезу, інтерактивні методи (робота в групах), дистанційні методи (online-сервіси), мультимедійний метод (презентація), діалогові методи, ситуатійні (дослідницькі) практичні завдання.

Лекції забезпечують здобувачів вищої освіти науково-практичними матеріалами з основ, теорії і практики цифровізації та електронної демократії, із загальних питань організаційного, нормативно-правового та інших механізмів реалізації державної політики цифрового розвитку, технології підтримки цифрових комунікацій публічних службовців,

презентації результатів власних досліджень, що є основою для самостійного навчання здобувачів вищої освіти.

На практичних заняттях формуються навички критичного мислення, здатність логічно, аргументовано висловлювати власні погляди з певного питання, активізації пізнавальної діяльності здобувачів за рахунок асоціації їх власного досвіду з предметом навчання сприяють завдання для самостійної роботи, виконання яких надає здобувачам вищої освіти можливість застосовувати теоретичні знання на практиці.

Самостійне навчання реалізується також у підготовці до практичних занять, у виконанні індивідуальних творчих завдань, у роботі з підготовки мультимедійних презентацій, що будуть проаналізовані, обговорені та оцінені в академічних групах.

Під час підготовки до занять здобувачі вищої освіти розвиватимуть навички самостійного навчання, критичного аналізу наукової літератури та матеріалів інформаційних ресурсів, е-сервісів, синтезу та аналітичного мислення.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль, який здійснюється у формі фронтального, індивідуального чи комбінованого контролю знань здобувачів вищої освіти під час перевірки активності протягом аудиторних занять (усне чи письмове опитування), виконання теоретичних та практичних завдань, тестування, інтерактивної бесіди, ситуаційних практичних завдань, індивідуальних творчих практичних завдань.

Підсумковий контроль – **екзамен**.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний контроль та самостійна робота												ІНДЗ	Екзамен	Всього
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	20	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою практики	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Електронна демократія: сподівання та проблеми : пер. з англ. / Джоан Кедді, Крістіан Вергес та ін. К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2009. 164 с.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. Ю.П. Сурмін, В.Д., Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
3. Єганов В.В. Проблеми та перспективи впровадження системи електронного урядування в Україні. *Державне будівництво*. 2012. № 2. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/ebook/db/2012-2/doc/1/05.pdf>.
4. Золаев, Э. А. Цифровое государство как новый этап развития общества. *Креативная экономика*. 2021. Т. 15. № 5. С. 1583-1594.
5. Зяйлік М. Комунікації як ефективний інструмент управління. *Проблеми публічного управління та адміністрування на регіональному рівні* : матеріали І міжрегіональної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 21 травня 2019 року. Т. : ТНТУ, 2019. С. 73-74.
6. Іванченко Ю.М. Сутність, головні напрями та способи державної інформаційної політики в Україні. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/philo/05ijmipu.pdf>
7. Кандагура К.С. Комуникативні проекти в умовах інформаційного суспільства: вітчизняні та зарубіжні моделі. *Науковий вісник Академії муніципального управління: зб. наук. праць*. Серія: Управління. 2015. Вип. 1. С. 139-149.
8. Квітка С. Цифрові трансформації як сучасний тренд періодичного циклу розвитку суспільства. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. Спецвипуск. 2020. С. 131–134. DOI: <http://doi.org/10.36.030/2664-3618-2020-si-131-134>.
9. Квітка С., Мазур О. Доступ до мережі Інтернет через мобільні пристрої: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7, № 9–10. С. 5-18. DOI: 10.15421/151944
10. Квітка С., Титаренко О., Мазур О. Оцінка стану цифрового розвитку адміністративно-територіальних одиниць Дніпропетровської області. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7, № 11. С. 15–25. DOI:10.15421/151952
11. Клімушин П.С. Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві : монографія. Х. : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2016. 524 с.
12. Маурер А. Д. Цифрові технології у виборах: питання, висновки та перспективи. *Видавництво Ради Європи*. 2020. URL: <https://rm.coe.int/ardita-driza-maurer-digital-technologies-regulations-fin/16809e7f8f>.
13. Мохова Ю.Л., Луцька А.І. Сутність та головні напрямки державної інформаційної політики України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/27.pdf
14. Наместнік В. В., Павлов М. М. Електронне, цифрове та smart-управління: сутність та співвідношення термінів. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Державне управління. 2020. №1(96). С. 115–121.
15. Паламарчук С. А., Шемендюк О. В., Ляшенко Г. Т., Ткач В. О. Забезпечення захисту кіберпростору в провідних країнах світу. *Збірник наукових праць ВІТІ*. 2020. № 1. С. 58–64.
16. Перевозчикова, Л.А., Четверикова, Н.А. Опыт внедрения порталов электронного правительства. предоставления электронных услуг в зарубежных странах. *Актуальные вопросы современной экономики*. 2021. № 5. С. 203-210.
17. Почепцов Г.Г. Сучасні інформаційні війни. К. 2016. 498 с.

18. Радченко О.В., Погорелий С.С. Моделивання інформаційної взаємодії між органами публічної влади та суспільством. Державна політика. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. С. 77-81. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/2/06.pdf>.

19. Торічний В.О. Умови ефективної розробки та впровадження державної інформаційної політики. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2(25). С. 205 – 209.

20. Цифрове врядування : монографія / О. В. Карпенко, Ж. З. Денисюк, В. В. Наместнік [та ін.] ; за ред. О. В. Карпенка. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. 336 с.

Підручники та посібники

1. Грицяк Н. В., Соловйов С. Г. Електронна демократія: навч. посіб. за заг. ред. Н. В. Грицяк. К.: НАДУ, 2015. 66 с.

2. Грицяк Н. В. Державне управління в умовах розвитку інформаційного суспільства: навч. посіб. К. : Вид-во НАДУ, 2012. 220 с

3. Клімушин П.С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. 312 с.

4. Клімушин П.С. Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві: монографія. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. 524 с.

3. Лопушинський І. Електронна демократія та електронне урядування: досвід США для України. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/2011_2/doc/2/03.pdf

Закони України та інші нормативно-правові акти

1. Довідник з Європейської інтеграції. URL: www.eu-directory.ua-ua.info.

2. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Міністерство освіти і науки України : офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=integration>.

3. Конституція України : закон України від 28.06.1996 р. №54к/96-ВР. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 30.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації : Указ Президента України від 05.05.2011 р. № 547/2011. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 05.05.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/547/2011#Text>.

6. Про державну службу : закон України від 10.12.2015 р. №889-VIII. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 24.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

7. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

8. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» : закон України від 16.11.1992 р. № 2782-XII. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>.

9. Про електронний цифровий підпис: закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 07.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15#Text>.

10. Про електронні документи та електронний документообіг : закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 07.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

11. Про захист персональних даних : закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 20.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
12. Про інформаційні агентства : закон України від 28.02.1995 р. № 74/95-ВР. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 16.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Про інформацію : закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Законодавство України: база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
14. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації : закон України від 23.09.1997 р. № 539/97-ВР. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 16.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 р. №685/2021. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>
16. Про Суспільне телебачення і радіомовлення України : закон України від 17.04.2014 р. № 1227-VII. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-18#Text>.
17. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження КМУ від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>
18. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 р. №435-IV. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Інформаційні ресурси

Адреси електронних бібліотек:

<http://lib.onu.edu.ua/> Бібліотека ОНУ ім. І.І. Мечникова
<http://w.w.w.ognb.odessa.ua/> Бібліотека ім. Горького
<http://w.w.w.nbu.gov.ua/> Бібліотека ім. В. Вернадського
<http://lib-gw.univ.kiev.ua/> Бібліотека ім. Максимовича, КНУ
<http://lib.misto.kiev.ua> Київська міська бібліотека
<http://w.w.w.biblioteka.org.ua> Українська електронна бібліотека
<http://lib.iitta.gov.ua> Електронна бібліотека НАПН України

Дія: Державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua>

Система «Трембіта» у промисловій експлуатації. URL:

<https://trembita.gov.ua/ua/news/sistema-trembita-u-promislovij-ekspluatatsiyi>

Україна 2030E — країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>

Digital Economy and Society Index (DESI) <https://digitalstrategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>
Global Connectivity Index, GCI <https://www.huawei.com/minisite/gci/en/countryrankings.html>